

100 aastat esimesest kinoks ehitatud hoonest Eestis

Kino Metropol
Viru väljakul 1911. a.
EFA 7.0-144329

Liikuvaid pilte ehk kino näidati esmakordselt Eestis Tallinnas börsihoones 1896. aastal. Kinovõrk paikkinode näol hakkas arenema mõned aastad hiljem, vahepeal nähti elavaid pilte rändkinode vahendusel. Näiteks tegutses Tallinnas viis rändkino, enne kui avati kino Metropol Viruvärava mäe vastas 26. juulil 1908. a. Tallinnast varem, nimelt 4. aprillil oli aga ukсед avanud kino Illusioon Tartus. Esimene kinoks ehitatud hoone avas ukсед Tartus Heinaturul Kivisilla juures, omanikuks Jevpatoriast pärit Solomon Džigit. Puidust hoone mahutas 360 inimest. Üheksa kuu jooksul külastati seda 85 305 korda ja ajaleht Postimees pidas seda “odavat lõbu” süüdlaseks Vanemuise teatri ja seltsi ürituste väheses külastatavuses.

Tallinna kinodest väärivad veel mainimist Mere puisteel asuv kino Marina (hiljem Grand Marina), Gloria Palace, Rekord (Helion). Union, The Royal Vio, Tartus Athena, Pärnus Capitol jt.

Kinole publikut jätkus – 1914. aasta jooksul oli Tallinnas 980 173 kinokülastust. Olgu öeldud, et Tallinnas elas (1915. a. rahvaloenduse järgi) 133 850 elanikku. Muijal Eesti linnades tekkisid statsionaarsed kinonäitamise kohad järgmiselt: 1909. a. Viljandis, Narva-Jõesuu suvekinno, 1910. a. Rakveres ja Pärnus, 1911. a. Haapsalus, Elvas, Võrus, Põltsamaal ja 1912. a. Paides.

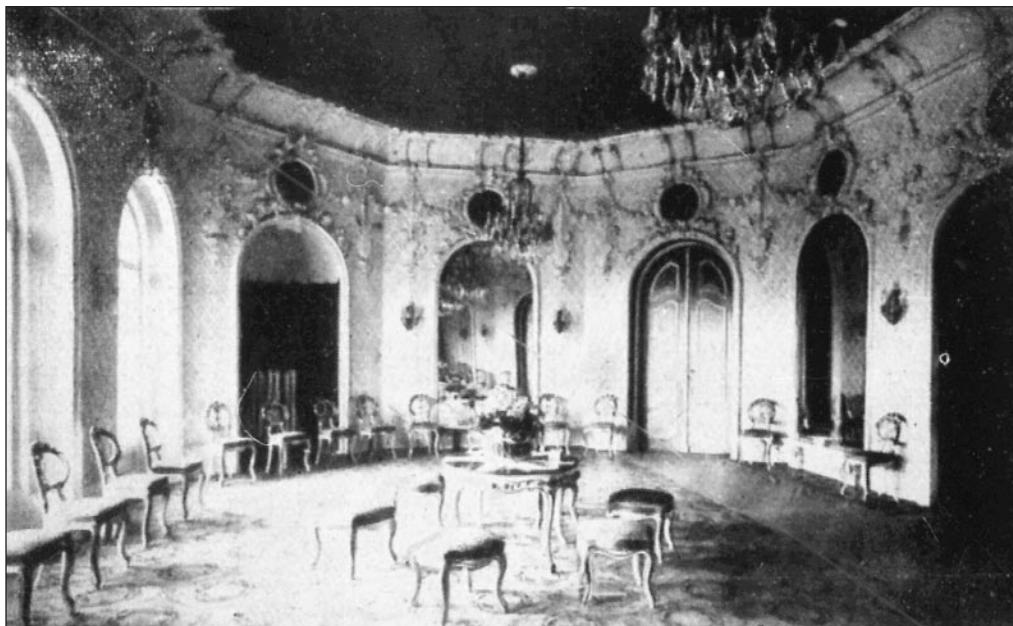
1916. a. kirjutas Päevaleht, et Tallinnas on umbes kümmekond kino. Nad jagunevad kahte liiki: ühed peened ja kallimahhinalised, teised jälle lihtsamad ja odavamad. Peenemates kinodes on Lutheri vabrikus valmistatud toolid, eesriietega kinni kaetud loozid, ühesõnaga kõik, mis korralikus teatris harjutud nägema. Lihtsates kinodes on vene turult ostetud Avinurme toolid, mis on ära kuivanud ja kägisevad. Rahvast jätkub mõlemasse kinno.

Kinovõrgu kujunemise algaastatest võib lugeda Veste Paasi raamatust “Olnud ajad” (Tallinn, 1980), mis on suuresti sellegi teksti aluseks. Järgmine kinohoonete ehitusbuum oli pärast Teist maailmasõda, mil kino kasutati kui mõjusat propagandavahendit. Tuletame meelde V. I. Lenini tsitaati: “Kõikidest kunstidest kõige tähtsam on kinokunst!”

Arhitektuuriliselt kõige võimsam oli sellest ajast kahtlemata kino Sõprus Tallinnas, mis avati 15. mail 1955. a. ja mis oli ühtlasi tollal kümnes kino Tallinnas. Kaks saali mahutas kokku 800 inimest, enne õhtuseid seansse esines fuajees kümneliikmeline orkester ooperi- ja operetimuusikadega. 1964. a. valmis esinduskino Kosmos.

Eestis oli kinosid 1937. a. 63, 1989. a. 673, praegu vist kümmekond. See-eest on kätte jõudnud rändkinode uus laine – piisab ju dataprojektorist, DVD-mängijast ja patsiga poisist, kes nuppu vajutab – ja oleme jälle illusoorse (esimese kino nimevalik on igati asja olemust tabanud) liikuvate piltide maailmas!

Ivi Tomingas

Kino Gloria Palace ooteruum 1926. a. EFA 2.0-56785

Kino Gloria Palace rōdu 1926. a. EFA 3. 0-56784

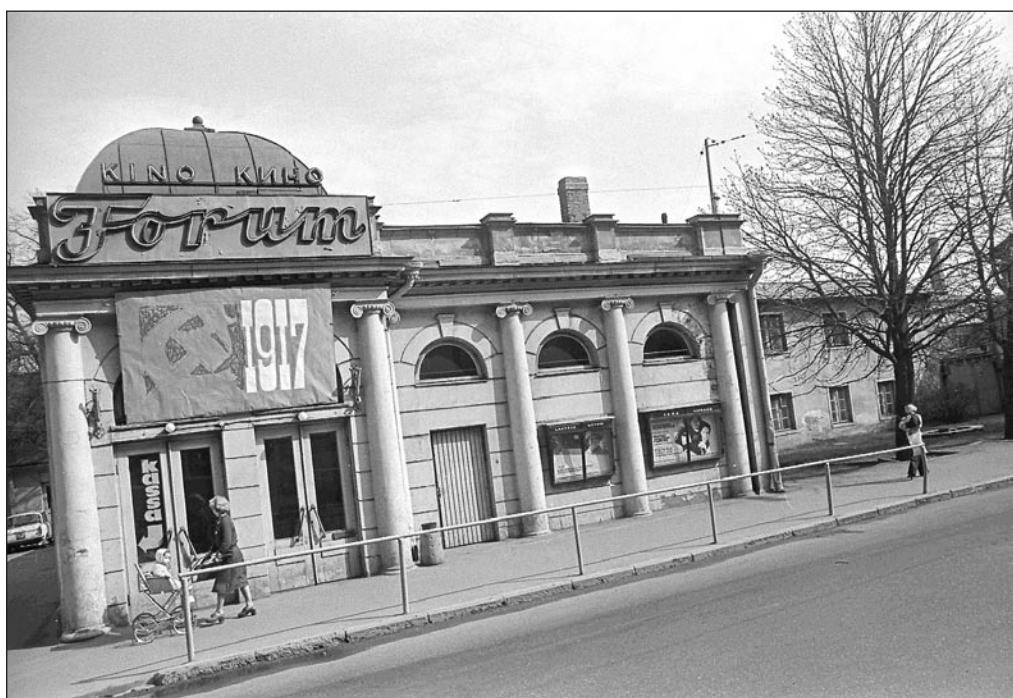
Vaade kinole Central ja restoranile Marg Vogel Tartus 1931. a. Foto: E. Selleke. EFA 6.0-116091.

Kino Gloria Palace 1930-ndatel. EFA 1.4-1885

Kinoteater Grand Marina Mere puiesteel. 1941. a. asus seal küüditamise vabariiklik staap. Hoone hävis Teise maailmasõja ajal. EFA 4.0-155450

1915. a. avati Narva maanteel Tallinnas 388 istekoha, ooteruumi ja puhvetiga kino Apollo, mis Nõukogude ajal oli tuntud Forumi nime all. Kino lammutati 1977. a. Just sel aastal on fotograaf O. Vihandi seda pildistanud. EFA 11.0-107734

Saal Viljandi kinos Täht, arhitekt G. Hellat. EFA 8.5-818

Esimene vabrikukino avati 1913. a. Kärđlas. Kärđla Kalevivabriku juhtkond palus kubernerilt luba asutada kino, et võimaldada oma teenistujatele ja töölistele kasvatusvahendit ning mõistlikku meelelahutust. Siinsel fotol vaatavad kinopilti Põhja Paberi- ja Puu-papivabrikute Aktsiaühisuse tööliste lapsed 1926. a. EFA 10.0-45872

Kino Kosmos aparaadiruum. Kosmos oli nõukogudeaegne esinduskino – 1000 kohaga panoraamkino. Fotel on aparaadiruum avamisaastast 1964. Foto: O. Vihandi. EFA 15.0-41776

Kino Kosmos fuajee 1966. a. Foto: O. Vihandi. EFA 16.0-60027

Kino Piritä sisevaade 1986. a. Foto: D. Prants. EFA 17.0-138626

Filmide reklaamid Viru tänaval 1979. a. EFA 19.0-105573